

Jogi alaptan (kidolgozott tétel)

Dr. Monori Gábor

A jognak, jogszerűnek kell lennie!

A JOG NEM TUDÁSA NEM MENTESÍT – IGNORANTIA IURIS

**NON EXCUSAT - HA egy jogszabályt kihirdetnek mindenki számára megismerhető, és
nem**

hivatkozhatunk arra, hogy nem ismertük a jogszabály.

**Cicero mondta, okóri Római jogtudós: *Summum ius inijuria*: A merev jogalkalmazás
igazságtalan döntésekhez vezethet**

1. tétel

Tudomány fogalma, rendszere, valamint az állam és jogtudomány tárgya és rendszere

Tudományos gondolkodás, az emberi megismerés sajátos formája, ezért elválaszthatatlan a társadalom és azon belül a munka kialakulásától. A tudományos megismerés, apáról fiúra szállt, kezdetben a tudományos ismereteket nem rendszerezett formában adták át, először az ókori görög országban valósult meg és ekkor alakult ki a tudomány fogalma.

A tudomány definíciója: a tudomány, a természet, a társadalom és a megismerés objektív összefüggéseiről felhalmozott ismeretek rendszerezett összessége, mely ismeret rendszer a valóságot adekvátan (megfelelően)tükrözi.

Tudomány rendszere: a tudományok ismeret tárgyak szerint különülnek el egymástól, hogy vizsgálatuk a valóság mely részére irányul.

Természet tudományok köre:	Társadalomtudományok köre
Természeti jelenségeket vizsgálnak	Pl. amelynek társadalmi jelenségeket vizsgál
Orvostudomány, fizika, kémiát	Pl. közgazdaságtan, pedagógia

Állam és jogtudományok tárgya

Állami és jogi jelenségek törvényszerűségeinek vizsgálata, másrészt az állami és jogi tevékenységek egymással valamint ezeknek más társadalmi jelenségekkel való kapcsolatát vizsgálja.

Állam és jogtudomány rendszere

Általános állam és jogtudomány

Amely az állammal és joggal, mint egészszel foglalkoznak. Pl. elméleti jogtudomány, jog-és állambölcselet, történeti jogtudomány – egyetemes állam és jogtörténet, magyar jogtörténet.

Ágazati állam és jogtudomány

Amely az állam és jogtudomány egy-egy részterületét vizsgálják. Pl. anyagi jogtudomány melyek az emberek jogait és kötelezettségeit írja elő (büntetőjog, polgárjog). Alaki jogtudomány azon eljárási rendet írják elő, melyek keretében az emberek jogait illetve kötelezettségeit gyakorolhatják (büntető, eljárásjog, polgári eljárásjog)

Az állam és jogtudomány viszonya a kiegészítő illetve segédtudományokkal: a kiegészítő és segédtudományok közös jellemzője, hogy elért eredménnyel elősegíti az állam és jogtudomány fejlődését.

Kiegészítő tudomány. mellérendelési viszonyban állnak, az állam és jogtudománnyal, ami azt jelenti egyenrangú, pl. közgazdaságtan.

Segédtudomány. alá fölérendeltségi viszonyban állnak, az állam és jogtudományokkal, pl. igazságügyi orvostan, statisztika, kriminalisztika

2 tétel Jogi kultúra

Jogi kultúra fogalmi, elemei:

1 Törvénykönyvekben kifejezett jog (alkotmány – alapvető emberi és állampolgári jogok rögzítve vannak-e, sajtószabadság, vallásszabadság, gyülekezési jog stb.) és a valóságban érvényesülő jog (ténylegesen lehet-e gyakorolni ezeket a jogokat, pl. gyülekezési jog). Egy ország jogszabályai hiányoznak, akkor az ország jog kultúráját is minősíti.

2 Valóságban érvényesülő jog: jogszabályban rögzített jogok a valóságban ténylegesen is használhatják e a jogot: pl. a fenti. 1989-ben előtte hiába volt az Alkotmányban rögzítve a szólás szabadság, mégsem lehetett érvényesíteni. Ha igen akkor komoly szankció volt.

1-Intézményi infrastruktúra fogalmi elemek között vizsgálni kell, hogy milyen az ország jogi intézményi szervezet rendszere, pl. létezik-e Alkotmánybíróság – alkotmányosság legfőbb őre, megsemmisítheti az alkotmánnyal ellentétes, alacsonyabb szintű jogszabályokat, létezik-e az Ombudsman intézménye (országgyűlési biztos) – alapvető jogok védelme, pl. állampolgári jogok, nemzet és etnikai kisebbségi jogok, adatvédelmi jogok, oktatási jogok. Milyen a bírósági rendszer felépítése, az adott országokban: Magyarországon 4 fokú (van lehetőség fellebbezésre).

2-Helyi- bíróságok (ezek a városi illetve Bp-en kerületi bírósági, Megyei bíróságok: Bp-en a fővárosi bíróság)- . Ítéltáblák .Legfelsőbb bíróság

3-Jogilag releváns (jelentős) magatartások modelljei: pl. pereskedési hajlam az adott országban. Magyarországon nagy (bontóper – 10 eft. eljárási illeték, ha nem tudnak megegyezni 6% házastársi vagyon, max. 900 eft.

-Jogtudat: embereknek a joggal szembeni vélekedést jelenti, elfogadják vagy elutasítják a jogszabályokat, előírásokat, illetve pozitívan vagy negatívan állnak azokhoz.

Jogi kultúra típusa, fajtái

Jogi kultúra típusának két fajtáját különböztetjük meg, belső és külső jogi kultúra: a belső jogi kultúra a jogászok jog kultúráját jelenti, míg a külső jogkultúra a laikusok, a jogi végzettséggel nem rendelkezők jogkultúráját jelenti, **pl. halálbüntetés 23/1990.(X. 31)határozattal az alkotmánybíróság letörölte**, jogilag nem lehet visszaállítani. Az embernek sérthetetlen, és elidegeníthetetlen joga van az élethez Alkotmány 54. §.(1). Ez a rendelet a ENSZ alapokmányába is megtalálható.

Legális (regulatív) jogkultúra: az ide tartozó országokban, az emberi kapcsolatokat elsődlegesen a jog, szabályozza Idetartoznak. Eu országok, USA, Kanada. Jogszabályok ereje eltérő valahol merevebb, erősebb, pl. Németország, jellemző. Lazább, jogi kultúra: pl. Olaszország, Görögország Hollandia. , Magyarország, bürokratikus a kettő között. **Hollandia – Beleid – előnyös jogszabályok követelése**, hátrányos jogszabályok kikerülése, pl. eutanázia – passzív vagy aktív eutanázia jogszabályilag szabad gyakorolni, Belgiumban is. Kábítószerrel való visszaélés szabályozása: könnyű drogokra 1969-ben a legfőbb ügyészi iránymutatás 30 gramm alatti könnyű drog fogyasztása esetén, ha egyéb más bűncselekmény nem valósult meg, nem kell vádat emelni, de a kemény drogokat keményen büntetik. A magyar büntetőjog kiterjed Hollandiára is. nem mindegy, hogy a mennyiség csekély vagy jelentős.

-Orientatív jó kultúra: az ide tartozó országokban, az emberi kapcsolatokat nem jog, szabályozza elsődlegesen, hanem a **szokás, erkölcs** illetve **VALLÁS**. Ide tartoznak a muzulmán országok, az emberek kapcsolataira a vallás, vagyis a **KORÁN** előírása Iszlám szent könyve, kötelező! (Halállal büntetik más vallások terjesztését). Mohamed vallások. Vallási szabályok rendezik az emberek életét.

A jogi kultúrát befolyásolja, a politika kultúra is: kölcsönhatásban állnak egymással.

Magyar politikai kultúrajellemző vonásai:

-paternalizmus (atyáskodás): a magyar állam nem tekinti partnernek, a polgárait

Intolerancia: a magyar ember csak egy bizonyos pontig tud vitatkozni, ezután bosszút forralnak, jönnek a feljelentések

-baráti kapcsolat: politikai kapcsolatok átalakulása

-politikai fegyelmezetlenség: parlamenti bekiabálások, obszcén megjegyzések

-türelmetlenség: kormány 100 napos programja, mit kell megszüntetni, újat meghozni, elfogadni.

3.tétel Norma fogalma, típusai és jellemző vonásai

Norma fogalma: Általános magatartási szabály, amely a lehetséges cselekedetek közül előírja a helyeset, a követelőt. jogi norma=jogszabály

Típusai: szokás

Normák történeti fejlődése (normák= szabály) **Szokás** a történelem folyamán először a primitív társadalomban a szokások alakultak ki, ezek voltak a szokás normák. Hogyan jöttek létre a szokások? – úgy, hogy az emberek megfigyelték azon magatartásokat, amelyek számukra előnyös, pozitív következményekkel járó magatartásokat szájról –szájra, apáról fiúra adták, így azokat nemzedékről, nemzedékre szokásként rögzítést nyertek az adott közösségben. Azon magatartások, amelyek, hátrányosak voltak számukra, vagy kikerülték, vagy egyenesen ki tiltották tabuk formájában.

Tabuk és totemek norma rendszere, melyek a primitív társadalomban alakultak ki.

(ösközösség)

Tabu: polinéz eredetű szó,(Polénizából csendes óceán szigetén létező hely) két jelentése van;

-valamitől elkülönített, valamitől távoltartott,

-valami tilos csinálni

a tabu mindkét jelentése, a szabályt megszegő személyt a közösségből kizárótlóságra utal.

Tabuk típusai

Konstans: ezen valamennyi közösségben állandóan jelenlévő tabu, pl. személyi tabu (öregek, terhes anyák, gyermekek védelme) dologi tabu, (munkaeszközök, fegyverek védelme, nem lehet tönkre tenni)

Figyelhető meg, pl. halottak kezelésének tabuja, amellyel megfigyelhetette bizonyos közösségeknél, csak a családtagok vehetnek részt a temetésen, majd elkülönítették őket és csak pár hónap után térhettek vissza a közösségbe.

Nem konstans: ezek csak eseti jelleggel, egyes közösségekben.

Totem norma rendszer: indián eredetű szó két jelentése van: - valakinek a fivére, és nővér rokona.

A jelentések arra utalnak, hogy az indiánok elkezdtek származtatni magukat valakitől illetve valamitől, kezdetben természeti jelenségektől, ezek azonban túl távoliak voltak, ezért a

totemek visszakerültek a földre, és az embereket körülvevő állat és növényvilágból választottak totemet, pl. bölény, medve, rénszarvas, kenguru stb. A totem rendszer lényege, hogy a totem állatot nem lehetett elfogyasztani, ezért néha a megélhetésük került veszélybe.

Totemizmus: egy ünnepélyes szertartás, melynek lényege a totem oszlop körül zajló ünnepély pl. lányoknál – nővé avatás, fiúknál – harcossá avatás, ezért hogy emlékezetes legyen rendkívül durva és kegyetlen volt a szertartás. Történelem folyamán kialakult romák.

- erkölcsi és vallási normák
- jogi normák
- illem, a divat, technikai normák
- a politika, szervezeti normák

Normák közös jellemző vonásai

- érvényesség: amely azt jelenti, hogy kötelező, így a társadalom tagjai számára a norma
- általánosság: mindenki számára egyenlően állapít meg jogokat és kötelezettséget
- ismételtség: a norma sohasem csak egyszer előforduló esetre vonatkozik, hanem mindig egy visszatérő eset típusra, pl. lopás
- hipotetikus szerkezet**: mely a normát mindig meghatározott feltétel teljesítése esetén lehet -vagy kell alkalmazni, pl. ha teljesül a feltétel, ezt és ezt kell alkalmazni (aki a cselekményt elköveti, azt szankció szabható ki, ha valakit megöl, akkor 5-15 évig terjedő szabadságvesztésre ítéltető).
- normativitás: mindig a jövőre írja elő a követendő magatartás
- szankció: a norma sértés következményének be, vagy nem betartása következménye.
- reciprocitás**: a normában a feleket kölcsönösen jogok és kötelezettségek illetik, terhelik, pl. eladó- és vevő, ők az adás és –vételi szerződés alanyai.
- értékviszony: azzal, hogy a norma előírja a helyes és követendő magatartást, a norma alkotója megjelöli azt az általa preferált értékeket is melyet védendőnek tart, pl. emberölés.

4 tétel

A jog és más társadalmi normák kapcsolata

Jog fogalma: általános magatartási szabály, melyeket vagy állami szervezet alkot, vagy nem állami normaalkotó eljárás (pl. népszavazás), az állam, jogként ismeri el, ennél fogva a társadalom minden tagjára kötelező (érvényesek) és amelynek érvényesülését az állam, akár kényszer útján is biztosít.

Jog és erkölcs: általában jó, ha a jogszabálynak erkölcsi alapja is van, hiszen ekkor a Az emberek önkéntesen fogják követni a jogszabály előírását, hiszen belső meggyőződésükkel is megegyeznek, jogalkotó számíthat rá, hogy betartják. De vannak kivétele: eljárásjog szabályai (ilyen a fellebbezés beadvány hány napon belül kell benyújtani, ez a technikai jogszabályok, pl. szabványok.

Jellemző kapcsolattár

Jogi

- Dinamikus jellegűek, viszonylag könnyen megváltoztathatók, pl. a törvények. Módosító javaslat, általános vita, részletes vita, aztán szavazás 2 hónapon belül
- az emberek külső magatartására hatnak ha jogszerű, akkor semmi negatív szankció nincs

- formális állami kényszerrel biztosított szankciókat alkalmaznak, pl. szabadságvesztés, pénzbüntetés.

Erkölcsei a jó –és rosszról, és a helyes-helytelenről való felfogásáról foglalkozik az embereknek

- Statikus jellegűek, csak lassan, nehezen változtathatóak meg, sőt egyes normák nem változtathatók

- az emberek belső meggyőződésére szubjektív akaratára kíván hatni azért hogy az emberek önként kövessék

- **szankció rendszere:** társadalmi nyomás, kiközösítés, gúnyolás, nevetés, beszélés.

Jog és vallás kapcsolata azon országokban kell vizsgálnunk, ahol nem valósult meg a szekularizáció itt az emberi kapcsolatokat elsődlegesen a vallás rendezi az emberek normáit rendezi

JOG ÉS A VALLÁS EGY ÉS UGYANAZ. Vallási szabályok töltönek be jogteret

,pl. muzulmán, hindu országok, India vallási szabályok

rendezik az emberi kapcsolatokat (a mennyasszony családja köteles hatalmas hozományt adni férje családjának).

Jog és méltányosság kapcsolata a méltányosság feladata az, hogy igazságos döntés szülessen, hogy orvosolja, „Cicero” az ókori római jogban alkalmazták a méltányosságot, majd Angliában volt jelentős szerepe, de azt mondhatjuk, hogy napjaink Magyarországa is alkalmazhatjuk, pl. a büntetés kiszabása során a bírónak mérlegelnie kell a büntethetőséget az enyhítő és súlyosbító körülményeket.

5. tétel A jog funkciói

A jogfunkciói: a jogtársadalom rendeltetéseinek főbb irányait értjük, (milyen feladatokat kell betöltenie egy adott társadalomnak).

A jognak, három fő funkcióját különböztetjük meg:

-integratív funkció: a társadalom normális életéhez szükséges rend, azaz a jogrend és a jogbiztonság kialakítását értjük. A legfontosabb társadalmi viszonyokat, a jognak előre kell szabályoznia, azért, hogy az emberek tisztában legyenek a magatartásuk következményeivel.

-A jog feladata, az állami szervek egymással való kapcsolatának szabályozása, másrészt az állami szervek és a lakosság kapcsolatának szabályozása, harmadrészt az állampolgárok kapcsolatának szabályozása, (az így keletkező konfliktusok, viták feloldásának legfontosabb eszköze a bírói út igénybe vétele).

-A társadalom tudatos tervezése, szervezése és alakítása, ugyanis a jogi eszközöket a társadalomban át lehet alakítani, szervezni, pl. 1989-ben kommunista berendezkedésből jogállamivá hoztuk létre, (Alkotmánybíróság). De a gazdaságot is át lehet alakítani a jogi eszközökkel. Pl. 1989-ben a tervgazdálkodást piacgazdálkodássá, a megfelelő jogszabályokat kell meghozni, pl. gazdasági törvény, verseny törvény megteremtésével.

6. tétel. A jogforrás fogalma, fajai és a jogforrásai hierarchia

A jogforrás az a forma a jogalanyok jogai és kötelességei megismerhetők

Jogforrás definíciója: az a forma, amelyből a jogalanyok jogai és kötelezettséggel megismerhető

Jogforrások fajai, típusai: több csoportosítás is ismert, az első, amely szerint megkülönböztetünk belső (anyagi) jogforrást, másrészt külső (alaki) jogforrást.

Belső (anyagi) jogforrás: megmutatja, mely szervtől származik, ki alkotta az adott jogszabályt, pl. az országgyűlés, a kormány stb.

Külső (anyagi) jogforrás: amely azt a jogszabályformát mutatja meg, amiben a kötelező jogi előírás megjelenik, pl. törvény vagy rendelet.

A második csoportosítás megkülönböztet, elsődleges és másodlagos jogforrásokat.

Elsődleges jogforrás maga az állam, mint a jogalkotói hatalom

Másodlagos jogforrás: minden egyéb jogalkotó szerv, tevékenysége, melynek tevékenysége állami felhatalmazáson nyugszik.

Megkülönböztetünk még írott és nem írott jogforrásokat

írott jogforrás: törvénykönyvekben, kódexekben jelennek meg rögzített formában

nem írott jogforrás: hiányzik ez a rögzítettség, pl. szokásjog.

=

A jogalkotói jogképzésnek, két útját különböztetjük meg:

Törvényalkotás: csak az országgyűlés (legfőbb állami népképviselői szerv) jogosult

Magyarországon törvényt alkotni, a törvényekkel, a legfontosabb társadalmi és gazdasági viszonyokat rendszerezük.

Rendeletalkotás: csak törvényi felhatalmazás útján lehet, három típusát különböztetjük meg.

-Kormányrendelet

-Miniszteri rendelet (ágazati)

-Önkormányzati rendeletalkotás

rendeletekkel, a társadalmi viszonyok egyes részterületeit szabályozzuk.

Jogforrási hierarchia: a magyar jogforrási hierarchia felépítéssel

A hierarchia csúcsán az **Alkotmány** törvényi helyezkedik el, ami alaptörvény. Kibocsátója az Országgyűlés. **Törvény**

1989-ig Népköztársaság Elnöki Tanácsa alkothatott. **Törvényerejű rendelet**

Helyi Önkormányzat.

Külső jogforrás

.Alkotmány törvényforma

.Törvény

. Törvényerejű rendelet

.kormányrendelet
. miniszterelnöki rendelet
.miniszteri rendelet
.Önkormányzati rendelet

A jogforrási hierarchia alapelvei a jogforrási hierarchia, a jogforrások alá fölérendeltségi rendszerét jelenti. Három alapelvet sorolhatunk fel:

-Alacsonyabb szintű jogforrás, a magasabb szintű jogforrásnál nem ellenkezhets, amennyiben mégis ellenkezik, úgy az alacsonyabb szintű semmis, érvénytelen lesz, pl. az alkotmánnyal sem ellenkezhets! – **LEX SUPERIORI DEROGAT INFERIORI**

-A később megalkotott jogszabály, a korábbi jogszabályok hatályát, alkalmazhatóságát lerontja. – **LEX POSTERIORI DEROGAT PRIORI** (gazdasági törvény)

Ha két jogforrás azonos szinten áll, amelyek közül az egyik általánosan, míg a másik speciálisan szabályoz egy jogterületet, akkor a speciálisat kell alkalmazni.

Jogképződési módok: három fajta jogképződési módot különböztetünk meg.

Szokásjog jogképződése: a szokásjog nem azonos a szokásjoggal. A szokásjoggá válásnak három feltétele van:

Huzamosabb időn keresztül érvényesüljön az adott közösségben, azaz nem beszélhetünk szokásjogról, ha csak 1-2 éve működik.

Mindenki számára világos, egyértelmű tartalma legyen Az állam, jogként ismerje el.

A szokásjog,három feltétele van első: huzamosabb időn keresztül érvényesüljön az adott közösségben második feltétel: mindenki számára világos, egyértelmű tartalma kell, harmadik, az állam jogként ismerje el. Szokás jogtól elkell határozni a jogszokást jogszokás: a társadalom tagjainak jogi jellegű szokásai, valamint a jogalkalmazói gyakorlat szokássá vállalása.Pl: jogalkalmazói gyakorlat, szokássá válását, (pl. bíróságok, rendőrségek hogyan dolgoznak,

(pl. a középkorban kialakult jogszokás, ha a terhes nő a szőlőben szőlőt csipeget, az nem bűntény, de ha a kosarába rakja, és elviszi, akkor lopással vádolható és büntetik, vagy húsvét hétfőn, a lányok locsolásakor megfázik, aki másnak testi épségét veszélyezteteti, az büntethető, 8 napon belül könnyű testi sértés, 8 napon túl súlyos testi sértésnek minősül).

Jogalkalmazói jogképződés: jellemzője, hogy mindig egy konkrét jogeset kapcsán jön létre egy új jogszabály. Pl. az Angliában kialakult precedens rendszer, rendkívül hajlékony, rugalmas ez a jogképződési mód, mivel ebben az esetben nem kell bonyolult jogalkotás módon keresztül menni, hanem a bíró egy személyben jogosult megalkotni.

Jogvitákat utólagosan szabályozzák, ez a jogképzési mód, ezért a jogbiztonság követelményeinek kevésbé felel meg, mivel utólagosan szembesülnek a magatartásuk cselekedetével. (valamit csinállok, és utólag eldönti, hogy a magatartásom jogsértő volt-e vagy sem).

A jogalkotók, a jogképzést, előre a jövőre irányulóan szabályozzák az emberek előre láthatják magatartását következményeit, mindenki láthatja, ezért az emberek jogbiztonsági követelményeinek ez felel meg jobban, de kevésbé rugalmas(az emberek előre tudják, mit

lehet, és mit nem) könnyebben áttekinthető a jogképződés, előre rögzített formában jelen vannak a jogszabályok.

7. tétel A jogrendszer fogalma és tagozódása Jogrendszer definíciója

A jogrendszer, az adott állam hatályos jogszabályainak rendszerezett összessége és meghatározott elvek szerinti tagozódása. A jogrendszertől meg kell különböztetni a jogrend és a jogi rendszer fogalmát.

Jogrend a társadalmi viszonyok kellő jogszabályozottságát jelenti.

Jogi rendszer ez a legtágabb fogalom, mert a jogi rendszer magába foglalja a jogszabályok, a jogász szerepeket illetve egyéb jogintézményeket, jogelveket is, azaz összességében a jogrendszer, a jogi jelenségek funkcionálisan összefüggő rendszere.

Jogrendszer tagozódása

Közjog

Jellemzője: a közérdeket szabályozza, tágabb értelemben pedig a közjogi szabályok, az állami szervek létrehozásának módját szervezeti felépítését, valamint egymással illetve az állampolgárokkal való kapcsolat rendszerét. Ezek alapján közjog ágak: pl. alkotmányjog, közigazgatási jog, nemzetközi jog, stb. A közjogi jogviszonyokra, az alá – fölérendeltségi viszonyjellemző, ami azt jelenti, hogy a jogvitát az alá-fölérendeltség viszony dönti el.

Magánjog

Szűkebb értelemben a tulajdonosi szférát szabályozza, míg tágabb értelemben a jogalanyok személyi és vagyoni jogviszonyát szabályozza, a magánjogot a mellérendeltségi viszony jellemzi, mert itt egyenrangú felek állnak egymással szemben. Pl. mindenkinek a tulajdonjogát tiszteletben kell tartani (egyenrangú felek), ezért a jogvitát a bíróság dönti el. Magánjogi jogágak: polgárjog, családjog, társasági jog stb.

8. tétel: A jogág

A jogág: közvetítő szint, a jogrendszer és a jogszabályok között.

Jogág összessége adja a jogrendszereket.

Jogágak: Büntetőjog Családjog Polgárjog

Jogág definíciója

A jogág azonos vagy hasonló társadalmi viszonyokat, ugyanazon módszerrel rendező jogszabályok összessége, azaz egy-egy jogágnak megvan a szabály rendszere.

Jogágak típusai: két csoportot kell megkülönböztetnünk, alap jogágak illetve másodlagos jogágat.

Alap jogágnak: minősülnek azon jogágak, melyek kizárólag csak egy társadalmi viszonyt szabályoznak, pl. közigazgatási jog,

Másodlagos jogág: több társadalmi viszonyt szabályoznak, pl. pénzügyi jog . szabályozza az adójogot, illetve az értékpapír jogot (csekkek, váltók stb.).

A második csoportban megkülönböztetünk: anyagi jogágat és alaki jogágat.

Anyagi jogág: a jogalanyok jogait és kötelezettségeit írja elő, pl. büntetőjog, polgárjog.
Alaki jogág: azon eljárási szabályokat rögzítjük, amelyek során az emberek jogaikat és kötelezettségeiket gyakorolhatják. Pl. eljárási jog, szabálysértési eljárás, cégeljárás (hogyan lehet társaságot alapítani).

9.tétel A római – germán jogcsalád

Jogcsaládok: a világon több száz ország létezik, minden országnak önálló jogrendszere van, azonban az igen sokféle jogrendszereket, meghatározott ismeretek alapján jogcsaládokba sorolhatjuk. Több szempontból is csoportosíthatjuk a jogcsaládokat.

-Az időrendi csoportosítás alapján, megkülönböztetünk: ókori, középkori, újkori és legújabb kori jogcsaládokat.

-Egy másik csoportosítása szerint, nemzeti, etnikai típusú csoportosítást végez, (II. világháború idején): Árfaj jogcsalád, Semita, Mongoloid és barbár jogcsaládokat

-A harmadik elmélet szerint a francia jogtudós René David, a Világ Nagy ókori Róma tudósa volt, Jogrendszerei művében 4 jogcsaládot különböztetünk meg:

1. Római- Germán jogcsalád
2. Common Law (angol-szász) jogcsalád
3. Szocialista jogcsalád
4. Vallási és Tradicionális jogcsalád

Római- Germán jogcsalád: mely az ókori római birodalom jogára épül a jogcsalád, elterjedésében egyrészt szerepet játszottak első európai egyetemek, (Bolonya. Padova, Sorbone), emellett fontos szerepe volt, a római jog önkéntes átvételének (önkéntes recepció), illetve szerepet játszott a gyarmatosítás is, ahol a kontinentális európai országok gyarmataikon bevezették a római- germán jogot.

Római –Germán jogcsalád földrajzi elhelyezkedése Egész Európa, kivéve Nagy Britannia, az Egyesült Államok-ból két tagállam sorolható ide Louisiana és Puerto Rico, Kanadának egy tartománya tartozik ide Quebec, megtalálható Közép és Dél Latin Amerikában, illetve azon Afrikai azon országokban, amelyek kontinentálisan európai országok gyarmatai voltak (Etiópia, Kongó).

Főbb jellemzői

-az adott jogforrásokban van elsődleges szerepe, a társadalmi kapcsolatok rendezésében ókori jogból vették át

elterjedése 3 fő játszott szerepet. Pl. Bolodja egyetem, Párizsi egyetem a

Római jog recepció önkéntes jog átvétel

gyarmatosítás volt erőszakkal vezették be a római – germán jogot.

-a jogszabály optimális általánosságban szabályozzák a jogszabályokat, oly módon, hogy a jogalkotó egy absztrakt tényállást alkot. alkotás és jogalkalmazás pozíciója mereven elválik egymástól, pl. minden pozíciónak megvan a maga szerepe

-zárt rendszert képez, mely a fennálló jogszabályok segítségével, elvileg minden vitás kérdés megoldható, azaz nincs joghézag

Zárt rendszert képez. Fennálló jogszabály segítségével bármelyik jogvita megoldható, azaz nincs joghézag.

A **joghézag:** az adott vitás esetre nincs alkalmazható jogszabály

Jogalkotói, illetve jogalkalmazói pozíciók mereven elválnak egymástól mind két státuszra megvannak a feladatai, azok nem keverednek egymással. Jogalkotó feladata a törvény alkotás, bíró feladata, az igazságszolgáltatást, nem hoz törvényt.

10. tétel Common law jogcsalád (Camon Low Angol jogsász)

Elhelyezkedése Nagybritania, USA Brit nemzeti közösség, valamint a volt Brit gyarmatot. Skóciába nem, mert ott vegyes jogcsalád van. Jogcsalád jellemzői: ez a jogcsalád nem vette át a Római jog intézményeit. Teljes önálló fejlődést mutat.

Bíró alkotta jog (itt a bíróságok felvan hatalmazva hogy precedenseket alkothassanak, (elvi jelentőségi bírói ítélet) Precedens követési kötelezettség érvényesül. Ha egy adott ügyben már született precedens, és ez az ügy előkerül hasonló tényállásra, akkor a korábbi precedenst a bíróságnak alkalmazni kell.

Precedens részei: két részét különböztetjük meg.

-Ratio decidendi – a döntés jogelve ésszerű döntés – a, azaz, hogy hogyan döntötte el a konkrét ügyet a bíróság, pl. büntetőügyben bűnös vagy ártatlan, a polgárperben vétkes vagy nem, ez a rész, kötelező az alsó fokú bíróságok számára.

-OBITER DICTA – a döntés magyarázata –indokolás, a bíró leírja, hogy milyen tényállás, jogszabály illetve bizonyítékok alapján döntötte el az ügyet, (ez nem kötelező az alsó fokú bíróságok számára)

Nyílt rendszert képez, ami egy új jogvitára egy új precedenst, jogszabályt lehet alkotni!

Mely bíróságok alkothatnak precedenst Angliában? – 3 felső bíróság:

- 1) Lordok háza – HOUSE OF LORDS
- 2) Legfelsőbb bíróság – HIGH COURT OF JUSTICE
- 3) Fellebbviteli bíróság

Common Law jogcsalád történeti fejlődése a kezdete 1066 Hastingsi csata (Hodító Vilmos győzött), ezt követően ő lett az Anglia uralkodó, de nem akarta maga ellen fordítani az itt élő népeket, ezért nem szünteti meg, az itt élő közösségek jogát a Common Low-ot, viszont felállította a királyi bíróságot. A királyi bíróság népszerűvé vált, ezért sok ember fordult ide, ehhez peres eljárási engedéllyel lehet fordulni, amit (W)RIT-nek hívtak, egy idő után ellehetetlenült a működése, a sok per miatt. 1285-ben I. Edward kibocsátotta, a WESTMINSTERI STATUM –ot, ebben a király betiltja az újabb WRIT-ek kiadását, ez oda vezetett, hogy a COMMON LOW rendszer megmerevedett és így sokszor igazságtalan döntések születtek.

Ekkor alakult ki a méltányos jog – EQUITY -, a király megengedte hogy ami megengedte, hogy az ítélet igazságtalan az a Lord kancellárhoz fordulhatott, aki saját lelkiismeretére és az erkölcs szabályaira orvosolhatta azaz saját lelkiismeretére hivatkozva, méltányosságot gyakorolhatott, azért hogy igazságos döntés szülessen. Ez a XIII. – XIX szd-ig működik jól,

XIX. szd.-ban megmerevedik, és létrejön a törvényjog.

A törvényi jog a jogalkotásra felruházott állami szervek által létrehozott jogszabály.

11. tétel A szocialista jogcsalád

A szocialista jogcsaládnak három jogköre van:

- volt Szovjetunió – megszűnt
 - volt kelet európai szocialista országok – megszűnt
- Európán kívül Ázsiai és Amerikai szocialista országok (Kína, Észak-Korea, Vietnam, Kuba, Venezuela). Még ma is működnek.

Főbb jellemzői

- A Római – Germán jogcsalád alapjaira épül, ezért annak jellemző vonásai itt is megtalálható
- Új típusú társadalmi, gazdasági rendet kíván kialakítani, amelyekhez új típusú jogszabályokra van szükség
- Ezek az új típusú jogszabályok, politikailag erősen kötöttek, sokszor Párt határozatokból jogszabályok, törvények lettek Magyarországon 89 előtt MSZMP eldöntött, abból is törvény születtek.

Fordított piramis elve, hogy a legfelsőbb jogforrási szinten, széles körűen deklarálva voltak, az alapvető emberi és állampolgári jogok, azonban amikor azokat alacsonyabb szintű jogszabállyal ki kellett volna fejteni, azt hogy hogyan lehet gyakorolni azokat, a jogosítványokat az emberek, akkor korlátozták, sőt néha elistüntek ezek a jogosítványokat.

- A jogi túlszabályozottság, azt jelenti, hogy olyan területeket is jogszabályokkal rendeztek, amelyek teljesen fölöslegesek voltak, vagy olyan társadalmi szférába akartak beleszólni pl. intimszférába is beavatkoztak. Amibe fölösleges az állami beleszólás.
- Szocialista törvényesség: ezzel mindent megtudtak, indokolni (Gumi fogalom).

12 tétel A vallási – és tradicionális jogcsalád

A vallási – és tradicionális jogcsaládot két ágra bontható

A vallási jogcsalád, két fontos ágát sorolhatjuk fel;

1. Muzulmán jogcsaládot, kb. 900 millió és 1 milliárd ember követi. Jellemző területe, a közel keleti országok (Irak, Irán, Szarud-Arábia), távol keleti, illetve afrikai országok. A muzulmán jogcsalád alapvető jellemzője: itt nem valósul meg a szekularizáció – az állam és az egyház szétválása – azaz a jog és a vallás nem különül el egymástól, mert a kettő egy és ugyanaz. A vallási szabályok töltönek be, jogszabályi szerepeket.

Jogforrás rendszer felépítése

A KORAN áll a jogforrási hierarchia csúcsán, (ez az iszlám szent könyve, amely Allah kinyilatkoztatásait tartalmazza), a korán tartalmazza az elsődlegesen érvényes jogot. SZUNNA: Mohamed próféta cselekedeteit és mondásait tartalmazza, (tovább bontható haditokra)

IDZSMA: a muzulmán közösség jogtudósainak, egységes megállapodásai

KÍJÁSZ: analógiával való érvelés, ha az adott esetre nincs előírás, de hasonló esetre van, akkor a hasonlót alkalmazzák, az újonnan felmerült esetre is.

Bírósági eljárás jellemzői

Továbbra is teológusok ítélkeznek a bíróságon, a muzulmán bíró a KADI, az ítéletük a HUKM. Nyilvános korbácsolás, kövezés. Kettős célja an: egyrészt megtorlás, másrészt elrettentés.

1 muzulmán férfi tanú vallomásaival szemben, 2 muzulmán nő tanú vallomása szükséges. Pl. muzulmán nő jogosítványt nem szerezhetsz, a thálíboknál munkát nem vállalhatnak.

Modernizációja :Törökország, 1920 években európai kódexeket vettek át, így modernizálták Svájci, német joggal.

Hindujog modernizációja

Elhelyezkedése anya ország India, 900 ember követi Alapja

i.e 2-3év kasztordó osztódó társadalmi. A hindu jog magatartási szabálya: a Szafta.

3 típusa van: dharma szafta azt mutatja meg hogyan kell viselkedni az embereknek, hogy a túl világon elnyerjék jutalmukat.

Arta szafta- az emberek meggazdagodásra való szabályt tartalmazza.
kama szafta a szerelem, tudomány szépség

Szafta mellett a szokás, és a méltányosság rendezi az emberek kapcsolatát.

A britt gyarmatosítással kezdi kezdetét A XVII. Században veszi kezdetét, amikor a brit gyarmatosítók a be nem avatkozás politikáját folytatták, megtörik a Nagy Mogul uralkodó hatalmát:

-az angolok azokat a jogterületeket, amire volt előírásuk, nem érintették,
-az új területekre vezették be, a Common Law-t, amit a hagyományos hindujognak nem volt. Indiában **vegyes** jogrendszer alakult ki, **a hindujog és a Common Law**.

Tradicionalis jogcsalád: három jogköre van.

KÍNA: kb. XVIII. – XIX szd-ig a nyugati befolyásmentesen fejlődött a jog, melynek alapja, hogy elvetik a jogi eszközök alkalmazását, illetve csak a legvégső esetben veszik elő a jogelölírásokat, ha lehetséges más módon rendezik problémáikat. Neveltetésükben rejlik, hogy a vita okozóját, ne a másik félben keressék, hanem saját magukban. A vitákat a megbékélés szellemében alapulva próbálják rendezni.

Ezután következik a viták feloldásának szintjei:

CSING: AZ EMBERIESSÉG ÉRZÉSE

LI: (ritusokat jelenti), azaz a közösség szokásainak felhasználásával próbálja rendezni az ügyet.

LII: (ésszerűség), megpróbálnak egy racionális megoldást találni.

FA: (jog) utolsóként alkalmazzák a jogszabályt, ekkor fordulnak bírósághoz.

Kína jogmodernizációja: a II. Világháború után veszi kezdetét, áttér a szocialista jogrendszerre és a Szovjetunió példáját követi.

JAPÁN: 1853-ig semmi kapcsolatuk nem volt a nyugattal, belső önfejlődés jellemzi, itt az emberek magatartási szabályait az erkölcsi alapokon nyugvó GIRI(k) rendezik, minden egyes státuszra van egy-egy GIRI, pl. az anyaságra, testvérekre, gyermekekre, gazdasági szférákra stb. Ha valaki nem követi a GIRI előírásait, akkor társadalmi megbecsülését veszti el, ami egy japán ember számára a legfontosabb dolog. Ebben az esetben, a közösség szemében megszégyenül, és gyakran öngyilkosságot – HARAKIRI – követ el, (katonáknál SZEPUKU).

Japán jogmodernizációja: a II. világháború után veszi kezdetét, német és svájci törvénykönyvek felhasználásával, modernizálják jogrendszerüket.

FEKETE AFRIKAI ORSZÁGOK a Szaharától délre eső országokat jelölik, ezen országok jogrendszerét, egy hármass rétegződés jellemzi:

Az ősi törzsi szokásjog – FOMBA – ez azt jelenti, úgy kell élnie az embereknek, ahogy azt az elődeik is tették, amennyiben nem követik, akkor kivívják a föld szellemeinek haragját. A gyarmatosítók által bevezetett jog: ezen afrikai országok, európai országok gyarmataivá váltak (Német, Francia, Angol).

A függetlenségük óta megalkotott új jog: a XIX- XX. szd-ban kivívott függetlenségük után, megalkotják az új jog anyagokat.

A FOMBA a legfontosabb jogforrás, (hiszen ezek a szavannákban, őserdőkben élő törzsek).

13 tétel A jogszabály fogalma és szerkezeti elemei

Jogszabály fogalma: általános magatartási szabály, amelyet az állam alkot, és érvényesítését az állam biztosítja

Jogszabály szerkezeti elemei: a jogszabály három szerkezeti elemből épül föl.

1) HIPOTÉZIS: a feltétel leírása, azaz hogy milyen feltétel teljesülése esetén lehet alkalmazni a jogszabályt, tulajdonképpen itt történik meg, azon magatartás leírása, amit a jogalkotó elvár, a jogalanytól.

2) DISZPOZÍCIÓ: ez a magatartás jogalkotói minősítése, háromféleképpen minősítheti, egyrészt tilthatja, pl. bűncselekmények, másrészt megengedheti, pl. szerződési szabadság elve, és harmadrészt kötelezővé teszi, pl. SZJA bevallás, a magatartás tanúsítását

3) JOGKÖVETKEZMÉNY- SZANKCIÓ: három típust különböztetünk meg.

-negatív szankció: érheti az ember életét, szabadságát és vagyonát is, pl. szabadságvesztés pénzbüntetés

-Pozitív szankció: jutalom, kitüntetés, előléptetés, várakozási idők, lerövidítése köztisztviselőknél, adókedvezmény stb.

-Joghatás beállta: aki a hipotézisben foglalt magatartást tanúsította, azaz államtól jogvédelemre számíthat.

Példa: Emberölés bűncselekménye – Aki mást megöl (hipotézis)büntetett követe el, (diszpozíció) és 5 évtől – 15 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő (szankció).

14. tétel A jogszabályok fajtái

A fogalom meghatározó jogszabály: ami olyan kifejezéseket definiál, amely többször előfordul egy-egy jogszabályban. Pl. büntetőjogi csoport – csoport min. 3 ember – csoportos elkövetés, hozzátartozó – pl. megtagadhatja a vallomás tételt stb.

Utaló jogszabály: elvezeti a jogalkalmazót, ahhoz a jogszabályhoz, amely az adott esetre irányadó. Nem ad konkrétan választ, csak azt, hogy melyik jogszabály az. Pl. Nemzetközi magánjog stb.

Vélelem: amikor a jogalkotó bizonyítottan fogad el egy olyan tényt, amely az emberek túlnyomó többségében nem szokott vitatott lenni. Pl. apaság vélelme – azt mondja ki, ha egy

gyermek házasságban születik, akkor a férjet kell apának tekinteni, ártatlanság vélelme – senkit sem lehet bűnösnek tekinteni mindaddig, amíg a bűnösséget, a jogerős bírói ítélet nem találja, bizonyítja.

FIKCIÓ: itta jogalkotó egy dolgot, egy másik dologgal azonosnak vesz, holott nyilvánvaló, hogy a két dolog egymással nem azonos. Pl. dolognak minősülnek, a dolog módjára hasznosítható természeti erőforrások is – villamos energialopás.

Eljárási jogszabály: amely a jogok és kötelezettségek, gyakorlásának rendjét szabályozza, pl. államigazgatási eljárás, büntetőeljárás, cégeljárás stb.

Szervezeti jogszabály: ezek azon jogalanyokra vonatkozó jogszabályt tartalmazzák, melyek társadalmi szervezetek (alapítványok, egyesületek), vagy gazdasági társaságként működnek, leírva, hogy milyen keretek között kell működtetnie, struktúrája.

Technikai jogszabály: szabványok, valamint az ipari mintaoltalom (pl. berendezéseknél hogyan kell kinéznie).

A jogszabályok szankciók szerinti felosztása. (polgári és büntetőjogi szankciók szerinti csoportosítása).

LEX PLUS QUAM PERFECTA: az ilyen típusú jogszabályokba ütköző magatartás, polgárjogilag érvénytelen és büntetőjogilag is büntetendő, pl. kettős házasság

LEX PERFECTA: az ilyen típusú jogszabályokba ütköző magatartás, polgárjogilag érvénytelen, de nem büntetendő, pl. cselekvőképtelen személy jogügylete

LEX MINUS QUAM PERFECTA: az ilyen típusú jogszabályokba ütköző magatartás, polgárjogilag érvényes, de büntetendő, pl. engedély nélküli árusítás

LEX IMPERFECTA: sem polgárjogi, sem büntetőjogi szankciója nincs, pl. kártyaadóság.

15. tétel A jogszabályok érvényessége és hatályossága

A jogszabályok érvényessége: ha egy jogszabály érvényes, akkor az, kötelező a jogalanyok számára.

A jogszabály érvényességének feltételek, ha bármelyik hiányzik akkor semmis:

-arra felhatalmazott állami szerv alkotta, pl. törvényt csak az országgyűlés alkothat,

-a megalkotásra vonatkozó általános és speciális eljárási szabályokat betartották, pl.

országgyűlés házszabálya alapján betartották-e, ha nem semmis,

-illeszkedjék a jogforrási hierarchiába, amely azt jelenti, hogy nem ellenkezhet magasabb szintű jogforrással, pl. a rendelet a törvénnyel.

-Megfelelő módon ki legyen hirdetve, ezáltal ismerhetjük meg a jogalanyok, a jogszabályokat, ezt a Magyaroktársaság lapjában kell kihirdetni, ami a Magyar Közlöny.

A miniszteri rendeleteket az úgynevezett tárca közlönyben kell kihirdetni, minden tárcának megvan a maga közlönye. Az önkormányzati rendeleteket, amiket a helyben szokásos módon kell kihirdetni, a kisebb településeken az önkormányzatok, hirdetőtáblán. Bármelyik hiányzik a négy közül, a jogszabályok semmissek, érvénytelenek.

A jogszabályok hatályossága: csak érvényes jogszabályok esetén vizsgálhatjuk a hatályosságot. A jogszabályok hatálya megmutatja, hogy mettől- meddig, hol- kikre és milyen ügyben alkalmazható, az alkalmazandó jogszabályok típusai:

Időbeli hatály: mettől- meddig alkalmazható a jogszabály, általában a kihirdetéstől számított, van amikor a kihirdetést követően egy meghatározott fix időben kezdődik, 30- 60 – 90 nap fontosabb jogszabályok esetén, pl. gazdasági törvény – 6 hónap múltán a kihirdetés napjától. A speciális esetek melyek, a kihirdetést megelőzően visszaható megelőzi a jogszabályt – **EX TUNC**- hatály, ez veszélyes, mert sérti a jogbiztonság elvét, pl. 2002. elbirtoklási jog. Időbeli hatály vége: addig, amíg az adott jogszabály nem módosítja egy újabb, a későbbi jogszabály lerontja azt a jogszabály hatályát, a korábbi hatályát veszti, kivétel vannak, amik csak meghatározott ideig alkalmazható, pl. költségvetési törvény.

Területi hatály

Megmutatja, hogy milyen földrajzi térségben alkalmazható, az adott jogszabály. A magyar jogszabályok, a Magyar Köztársaság területén alkalmazható, kivéve pl. az önkormányzati rendeletek, melyek csak az adott település közigazgatási határán belül alkalmazható.

Személyi hatály

Kikre, mely jogalanyokra alkalmazható a jogszabály, főszabály, hogy a Magyar Köztársaság területén tartózkodó minden személyre, azaz magyar és külföldre is alkalmazható. Pl. a Btk szerint lopásért külföldi is felelőségre vonható, kivételek vannak olyan jogszabályok, amik csak a magyar állampolgárokra vonatkozhat, pl. útlevél törvény, honvédelmi kötelezettség, és vannak olyan jogszabályok, amik csak a külföldre vonatkozik, pl. külföldiek tulajdonjogára vonatkozó szabályok, tartózkodás, letelepedés.

Tárgyi hatály

Hogy milyen társadalmi viszonyra alkalmazható a jogszabály, pl. Ptk a jogszabályok személyi és vagyoni viszonyait alkalmazható.

16. Tétel A jogkövetés fogalma és típusai

A jogkövetés: az állampolgároknak, az államukkal szembeni engedelmisségi kötelezettségük megnyilvánulása.

A Jogkövetés: a jogszabályok tudatos és akaratlagos követése. A jogkövetőtől meg kell különböztetni a jogszerű magatartást, amely a jogszabályok spontán, automatikusan, azaz nem tudatos követését jelenti, pl. áruházi vásárlás = adásvételi szerződés vagy utazás esetén jegyvásárlás.

Jogkövetés okai, típusai

Önkéntes jogkövetés: azért követi a jogszabályokat, mert egyetért annak tartalmával, a jogszabályban foglalt értékkel.

-Szankciótól való félelem: a jogalanyok félnek a jogszabályok előírt hátrányos jogkövetőtől, ezért tanúsítanak a jogkövető magatartást.

-Racionális megfontolás: a jogalanya azért tartja be a jogszabályokat, mert ésszerűnek tartja, pl. járulékok fizetése, életbiztosítás.

-Jogszabály autoritása: ez a jogszabály tekintélyét, tiszteletét jelenti, pl. KRESZ

Egy-egy jogalanya tekintetében, a különböző jogkövetési okok keveredhetnek egymással.

17. Tétel **A jogviszony fogalma és a jogviszony alanyai közül a természetes személy**

Az emberek életük során, sokféle társadalmi viszonyba léphetnek, a jognak csak a legfontosabbakat és a legalapvetőbbet kell szabályozni.

Jogviszony definíciója: a jogviszony, a jogban szabályozott társadalmi viszony.

A jogviszonynak három elemét különböztetjük meg:

1) Jogviszony alanyai (jogalanyok): természetes személy (ember), jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, az állam. Megilleti a jogképeség mind a négy alanyt. A jogképeség, a jogalanyok, azon képessége, hogy jogok és kötelezettségek hordozóivá, alanyaivá válhat.

A természetes személy, mint jogalanya jellemző vonásai: a természetes személy jogképeségét három jelzővel lehet illetni.

-A természetes személy általános, egyenlő és feltétlen,

-Általános: hogy minden jogra és kötelezettségre kiterjed.

-Egyenlő: mert nemre, korra, felekezetre és vallásra tekintett nélkül mindenkit megillet.

-Feltétlen: nem lehet feltételhez kötni, korlátozni.

A természetes személy jogképeségének kezdete: a fogantatás időpontja feltéve, ha élve születik. A fogantatás időpontja vagy egyértelműen bizonyítható, ha pedig a fogantatás törvény védelme, a születéstől visszafelé számított 300 nap (ha nem születik élve, akkor úgy kell tekinteni, mintha meg sem fogant volna).

A természetes személy jogképeségének vége: a halál időpontja de nem mindegy melyik halál, az agyhalál időpontja, ez egy visszafordíthatatlan folyamat már, halál tényének bírói megállapítása, pl. ha valaki eltűnik úgy 5 évre, hogy életben létére utaló bármilyen jelrendelkezésre állna, akinek ehhez érdeke fűződik, az a bíróságtól kérheti az eltűnt személy holttá nyilvánítását, ha bármikor jelentkezik az eredeti állapotot, kell vissza állítani.

A természetes személyt cselekvőképesség megilleti: a cselekvőképesség, csak a természetes személy azon képessége, hogy saját maga vagy mások számára jogot szerezzen illetve kötelezettséget vállaljon, ez egy aktív képesség. Cselekvőképesség fokozatai: amely az ember életkorához és belátási képességeihez kötődik.

Cselekvőképesség: az a 18 élet évét betöltött nagykorú, aki rendelkezik az ügyei viteléhez szükséges belátási képességgel. A cselekvőképes személy maga köthet szerződéseket és tehet más, jogi nyilatkozatot.

Korlátozott cselekvőképesség, amelynek két esete van a 14-18 életév közötti kiskorú (kivéve, ha a 16 életévét betöltése után a gyámhatóság engedélyével házasságot köthet). Az, akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képesség, elmebeli állapota miatt, időszakonként visszatérően nagymértékben csökken. Jognyilatkozatának érvényességéhez törvényes képviselőjének (szülő), illetve gondnokának hozzájárulása szükséges, egyedül ő nem adhatja el az ingatlant. Speciális esetek, amikor egyedül is eljárhat.

- Megteheti önállóan azokat a jogügyleteket, melyre a jogszabály feljogosítja, pl. 16 éves kiskorú házasságot köthet
- Rendelkezhet a munkájával elért keresményével, pl. jövedelmét elköltheti
- Megkötheti azon jogügyleteket, melyből kizárólag előnye származik, pl. ajándékot

elfogadhat diszkont, de ingatlant már nem

- Megkötheti a mindennapi életben előforduló kisebb jogügyleteket, pl. bérletvásárlás.

Cselekvőképtelenség három esete van

- a 14 év alatti kiskorú
- az akinek ügyei viteléhez szükséges belátási képessége, elméleti állapota miatt, állandó jelleggel teljesen hiányzik

-speciálisan cselekvőképtelen az is, aki az adott pillanatban van olyan állapotban, hogy hiányzik az ügy viteléhez szükséges belátási képesség, pl. túlzott alkohol, kábítószer fogyasztás vagy sokkos állapot stb. Cselekvőképtelen személy jogügylete semmis, helyette törvényes képviselője vagy gondnoka jár el, pl. semmis, helyette törvényes képviselője vagy gondnoka jár el, pl. 8 éves gyermek ír alá adás- vételi szerződés érvénytelen.

Önállóan eljárhat a cselekvőképtelen: érvényes azon jogügylet, amely a mindennapi életben tömegesen fordul elő és csekély jelentőségű, pl. 5 éves kisgyermek vásárolhat fagyaltot.

18 tétel A jogviszony alanyai

A természetes személy kivételével

Jogi személy a jogképesség megilleti, azonban nem cselekvőképes, a jogképesség korlátozott, mert azon jogokra és kötelezettségekre terjed ki, ami jellegüknél fogva, csak a természetes személyhez kötődik, pl. házasságkötés, végrendelet stb.

Jellemző vonásai:

- jogszabály megengedett célra alakult
- állami szerv által jóváhagyott, szervezeti működési szabályzata van, pl. Kft-nél társasági szerződés – cégbíróság hagyja jóvá
- a tag és a társaság vagyona egymástól elkülönül, pl. a tag bevisz a Kft-be x összeget, ez a társaság vagyona
- a tag, a saját vagyonával, a társaság vagyonáért nem felel, pl. ha a társaság csődbe megy- a saját vagyonáért nem felel, pl. ha a társaság csődbe megy – saját vagyonát nem érinti Kft. Rt.

Egyesületek, pártok, alapítványok, egyházak, egyetemek stb. mind jogi személyek.

Jogi személyiség nélküli gazdasági társaság: jogképességgel rendelkezik, de cselekvőképtelenséggel nem, korlátozott jogképessége van.

Jellemző vonásai:

- jogszabály megengedett célra alakult
- állami szerv által jóváhagyott, szervezeti és működési szabályzata van, pl. Kft-nél társasági szerződés – cégbíróság hagyja jóvá
- a tag és a társaság vagyona egymástól nem különül el
- a társaság vagyonáért, a tag saját vagyonával is felel, pl. Bt. – beltársaság Kkt

-egy olyan Bt, ahol csak beltág van, itt a felelősség korlátlan.

Az állam: jogképességgel rendelkezik, de cselekvőképességgel nem, azonban a jogképesség eredetleges jogképesség, mert létéből fakad, míg a többi jogalanyé származékos jogképesség – mivel a jogképesség állami felhatalmazáson alapul. Az államot polgárjogi jogviszonyban a pénzügyminiszter képviseli
19 tétel

A jogviszony tárgya és tartalma

Jogviszony tárgy szerint két típust különböztetünk meg:

-jogviszony közvetett tárgya: a dolog, amire a jogviszony irányul, pl. adás – vételi szerződés, lakás, amit eladnak – vesznek

-jogviszony közvetlen tárgya: az emberi magatartás, ami a dologhoz kapcsolódik, pl. ingatlan, kifizetik a vételárat – átadják a kulcsot.

Jogviszony tartalma azon dolgok, és kötelezettségek összességét jelenti, amelyek a jogviszonyból fakadóan, a feleket megilletik, valamint terhelik, pl. -adás- vételi szerződés, előadói – vevői jogok és kötelezettségek, követelhetem a vételárat, kötelezettségem a birtokba adás, vevő joga a birtokba adást követelheti, de kötelezettsége a vételár teljes megfizetésére.

20. tétel A jogi tények

Jogi tények azon jogilag releváns (jelentős) tények, események, körülmények, amelyek általános jogviszonyból keletkezhetnek, módosítanak vagy megszüntetnek.

Jogi tények típusai, fajtái

Az emberi magatartás: tilos (jogellenes), illetve megengedett magatartás:

A tilos, jogellenes magatartásnak két ága van:

-abszolút tilos emberi magatartás: ami mindenkiel szemben tilos, pl. környezet károsítás.

-Relatív tilos emberi magatartás: melyek csak meghatározott személyekkel szemben tilos, pl. szerződéses viszony

Megengedett emberi magatartás: amelyre vonatkozom jogrendszer alapelve, ami nem tilos az megengedett. NULLUM CRIMEN SINE LEGE (nincs bűncselekmény törvény nélkül) elve.

Emberi körülmények: objektív és szubjektív emberi körülmények.

-Objektív: ember tudatától független körülmények, pl. születés, halál, nemiség, életkor.

-Szubjektív: emberi tudatától függő körülmények, pl. jóhiszeműség- rosszhiszeműség.

Jóhiszemű az, aki nem tudja, de nem is kell tudnia, hogy a látszattal ellentétes a fennálló jogi helyzet, p. autóvásárlásnál – látjuk a forgalmi engedélyt, eredetiség vizsgálatot, alvázszámot, motorszámot stb.

Roszhiszemű: aki tudja vagy tudnia kellene, hogy a látszattal ellentétes, a fennálló jogi helyzet, pl. autóvásárlásnál – túl kevés az ár.

Állami aktusok: konstitutív illetve, deklaratív állami aktus.

Deklaratív állami aktus: Jogviszony, fenn álltát vagy fenn nem álltát megállapító állami

aktus, pl. bírói ítélet

Történhet-e károkozás vagy sem

Konstitutív állami aktus: jogviszony létrehozó, keletkeztető, pl. cégbíróság bejegyző végzése, gazdasági társaság

Külső körülmények:

VIS MAJOR (erőhatalom): olyan nagyobb külső erő behatás, mely emberi erővel el nem hárítható, pl. földrengés, vulkánkitörés, árvíz stb.

IDŐMŰLÁS: az elévülés, elbirtoklás.

Elévülés: hogy a következő 5 év alatt elévülnek, büntetőjogban a kisebb bűncselekmények a büntetési tétel felső határa az irányadó, van ami nem évül el, az emberiség ellenes bűncselekmények!!!

Elbirtoklás: ha valaki ingó dolognak 10 év, ingatlan dolognak 15 éven át sajátjaként és szakadatlanul birtokol valamit, akkor a tulajdonosává válik, függetlenül attól, hogy ki volt a tulajdonos.

21. Tétel A jogalkalmazás fogalma és szakaszai

A jogalkalmazás definíciója Állami szervezetek illetve az állam által feljogosított társadalmi szervezeteknek, a jogszabály érvényességére irányuló, olyan tudatos tevékenysége, ahol a jogszabályozott eljárási rend keretében, jogalanyok között egyedi jogviszonyt megállapítanak, keletkeztetnek, megváltoztatnak vagy megszüntetnek és e tevékenység eredményeként, létrejött

jogalkalmazói aktus nem teljesítése állami kényszerintézkedést van maga után.

A jogalkalmazás szakaszai

a) Tényállás megállapítása: ebben a szakaszban a jogalkalmazónak fel kell tárnia, a múltban megtörtént cselekményt, az objektív igazságot kell feltárni, ami a jogilag releváns tények, feltárását jelenti, pl. lopás – hol, mikor, ki és milyen körülmények között történt a lopás? A tényállás megállapításainak eszköze, a bizonyítási eljárás, fő szabály jogrendszerünkben, hogy aki állít az köteles bizonyítani, ezt hívják bizonyítási tehernek. Bizonyítási eszközök: tanúvallomás, okiratai bizonyíték, fotó – videó felvétel, szakértő, helyszíni szemle, bizonyítási kísérlet stb. azért fontos a tényállás helyes megállapítása, mert csak helyes tényekből lehet, helyes következtetéseket le vonni.

b) Jogszabály értelmezése: célja, a jogszabály tartalmának illetve a jogalkotó valódi akaratának a feltárása.

Jogszabály alanyai: kik végezhetnek jogszabály értelmezést? – három alanyok kör végezhet

§ Jogalkotói jogszabály értelmezés: az értelmezendő kifejezést, maga a jogalkotó, jogszabályban végzi el, pl. hogy mi minősül fegyvernek, ez mindenki számára kötelező.

§ Jogalkalmazó jogszabály értelmezése: ebben az esetben egy konkrét jogeset kapcsán valósul meg, a jogszabály értelmezése, ami csak a vitában részes felekre kötelező, kivétel a legfelsőbb

bíróági jogegységi határozata, amely minden alsóbb bíróság számára kötelező, célja, hogy országosan egységes legyen az ítélezés

§ Jogirodalmi, tudományos jogszabály értelmezése: amelyet azon személyek végezhetnek, akik kellő jog jártassággal rendelkeznek, pl. egyetemi oktatók, ügyvédek, bíró, ügyész stb. megjelenési formái: kommentárok vagy tudományos cikkekben történik.

Jogszabály értelmezési módszer

§ Nyelvtani értelmezés – INTERPRETATIO GRAMMATICA – a jogszabály tartalma, a szavak, szótani mondattani értelmének segítségével tárják fel, pl. kétértelmű szavak problémája, kötőszavak és, vagy stb.

§ Logikai értelmezés – INTERPRETATIO LOGIKA – a formális logikaszabályainak segítségével tárjuk fel a jogszabályok tartalmát, pl. funkció (az egyesből, az általánosra való következtetés) illetve, dedució (többből, az általánosról az egyesre való következtetés).

Összefoglalóan a nyelvtani értelmezés és a logikai értelmezés, a jogszabály értelmezés első fokai!

– Történelmi értelmezés: - INTERPRETATIO HISTORICA a jogszabály tartalmának megalkotásának időpontjában, fennálló társadalmi, gazdasági fejlődésre figyelemmel tárjuk fel.

– Rendszertani értelmezés – INTERPRETATIO SYSTEMATICA) a jogszabály tartalmát, a jogrendszer alapelveinek, alapintézményeinek segítségével tárjuk fel

Jogszabály értelmezés eredményei:

– Megszorító jogszabály értelmezés: a jogalkotó, a jogszabály értelmezéseként, arra a következtetésre jut, hogy a jogszabály tartalma szűkebb, mint a nyelvtani – logikai értelmezési szakaszban megállapított tartalom.

– Kiterjesztő jogszabály értelmezés: a jogszabály tartalma tágabb, mint a nyelvtani – logikai szakaszban megállapított tartalom.

– Helybenhagyó jogszabály értelmezés: megegyezik a jogszabály tartalmával, a nyelvtani – logikai szakaszban megállapított tartalommal

c) Határozathozatal: két részből áll.

– Tényállás jogi minősítése: itt eldöntheti a jogalkotó, büntetőügyben, hogy bűnös vagy ártatlan, polgári ügyben a kereset alapos vagy nem alapos.

– Jogkövetkezmény megállapítása: ha bűnös kiszabják a büntető szankciót, polgári ügyben kötelezheti kártérítésre.

Határozatok jogereje: a jogerőnek két típusa van alaki és anyagi.

– Alaki jogerő: ha alaki jogerős egy határozat, akkor azt megfellebbezhetetlen, ítéletek esetében a határozat közlésétől 15 napon, amennyiben nem fellebbeznek, vagy a felek lemondanak a fellebbezési jogukról, ha fellebbezik az ítélet, a II fokú bíróság ítéletének kihirdetésével áll be az alaki jogerő.

– Anyagi jogerő: az ítélet megváltoztatatlanságát jelenti, még az alaki jogerő határozatával szemben is rendkívüli perorvoslatot lehet kezdeményezni.

Felülvizsgálati kérelem: amelyet jogszabálysértésre lehet benyújtani, pl. polgári ügyekben – 60 napon belül.

Perújítás: amelyet a korábbi ítélet megváltoztatásához vezethet.

Amikor ezek lezárulnak, bekövetkezik az anyai jogerő, RES IUDICATA – ítélt dolog, többé

ugyanazon felek között, ugyanazon jogcímen, ugyanazon tárgykörében per nem kezdeményezhető. Az ítéletet nem lehet megváltoztatni!!

24. tétel. A politikai rendszer fogalma és elemei

A politikai rendszer jogforrásai a történelem azon szakaszában, amikor a közösségek már nem pusztán ökonómiai elvek (létfenntartási) alapján, hanem politikai célok és értékek alapján is működtek.

A politikai rendszer definíciója: állami és nem állami politikai szervezetek, ezek működéséhez kapcsolódó jogi és nem jogi normák, politikai szerepek és ezen szerepeket megvalósító tényleges magatartási rendszer, amely a hatalom megszerzését, magatartását vagy csak befolyásolására irányul.

Politikai rendszer elemei

-Állami és nem állami politikai szervezetek, pl. állami – országgyűlés, kormány, minisztérium, nem állami – pártok, szakszervezet

-Jogi és nem jogi normák, jog normák – alkotmány, párt törvények, választási törvények,

nem jogi normák: belső pártszabályzat, párt alkotmányok, pártprogramok

-Politikai szerepe: államfői tisztség, kormányfői pozíció, parlamenti státusz, képviselők, államtitkárok stb.

-Politikai magatartások: választáson vagy népszavazáson való részvétel, politikai tömeg demonstráción részvétel.

-Politikai eszmék és ideológiák: konzervatizmus – MDF, FIDESZ

Liberalizmus: SZDSZ

Szociáldemokrácia: MSZP

25 tétel A pártrendszerek típusai

Két fő pártrendszer típust különböztetünk meg:

1) Alternatív pártrendszer jellemzői: itt van olyan politikai csoportosulás, amelynek adott időpontban reális esélye van, hogy az uralkodó politikai elittől a hatalmat átvegye, három altípusa van:

Felaprózódott több pártrendszer: itt több kisebb politikai párt működik, amelyek közül egyik sem tudja a hatalmat egyedül megszerezni, ezért a választásokon győztes párt kormány koalíció kötésére kényszerül, amelynek az a jellemzője, hogy a koalíción belül több politikai érdek ütközik egymással és ez kormányválsághoz vezethet. (90-es évek elején Olaszországban több pártrendszer működött – strand kormányok).

Két blokkos pártrendszer: több politikai párt működik, de ezek tartósan két blokkba tömörülnek, amelynek jellemzői: egy jobb oldali és egy baloldali blokk. (90-es évek első felében Magyarországra ez volt a jellemző).

Két párt rendszer: több párt működik, de ezek közül csak két pártnak van reális esélye, hogy a hatalmat megszerezze. Legjobban, az USA-ban figyelhető meg Demokraták – Republikánusok, Angliában munkáspárt – konzervatív párt

2) Nem alternatív pártrendszer: nincs olyan politikai erő, melynek reális esélye lenne,

hogyan az uralkodó politikai elitől a hatalmat megszerezze.

Pártok kooperációjának rendszere: több politikai párt működik, azonban ezek mind egy blokkba tömörülnek, így nincs ellenzék, pl. közép-amerikai országok csak jobb vagy csak baloldali pártok vannak.

Domináns pártrendszer: több politikai párt van, azonban ezek közül egy kiemelkedik és ténylegesen csak ez a párt, gyakorolja a hatalmat, pl. a volt NDK – Német kommunista párt.

Korlátozott pártrendszer: működnek ugyan politikai pártok, de ténylegesen nem ők gyakorolják a hatalmat, hanem egy a párt rendszeren kívül álló egyéb erő, amely jellemzően a hadsereg. Pl. Latin – amerikai országok katonai hűtők

Egypártrendszer: itt jogszabály tiltja, hogy az egyetlen működő párt mellett más párt alakuljon, pl. Magyarországon 89 előtt, a volt Szovjetunió

26. tétel A befolyásoló csoportok

A politikai rendszerben, a pártok játsszák a legjelentősebb szerepet, azonban a pártok nem minden feladatot tudnak megvalósítani, ezen feladatok ellátására amit nem tudnak ellátni, jöttek létre a befolyásoló csoportok – Pressure Group.

Feladatuk: nem akarják a hatalmat megszerezni, ők csak a hatalmat kívánják bizonyos célok érdekében befolyásolni. A XIX század Németországában éltek fénykorukat, céljuk ekkor az abszolút monarchia megtörése volt (Bismarck), a második fénykorukat a XX században USA-ban kezdik el élni, váltak újra jelentőssé, az USA-ban 19000 befolyásoló csoportokat tartanak nyilván, Angliában 6000, Németországban 4000 ilyen csoport van.

A legjelentősebb befolyásoló csoportok: szakszervezetek, szakmai kamarák stb.

Az érdekvédelem lépéscsoportjai:

-Spontán érdekvédelem: amely az érdekvédelem leghétköznapiabb formája, gyakran váratlanul tör ki, mindenféle előkészület nélkül, pl. munkalassulás, spontán szolidaritás vállalás stb.

-Tárgyalásos érdekvédelem: nagyobb tömegek által alkalmazott eszközök, ahol tárgyaló delegációt választanak, akik pontokba szednek petíciót, nyújtanak át követeléseikkel az illetékes szervnek.

-Szervezeti érdekvédelem: ide tartoznak a szakszervezetek, a szakmai kamarák, pedig a dolgozók, munkáltatói által sokszor hivatalosan érdekvédelemmel foglalkozó szakemberek, akik vállalják, hogy hivatalos szervvel egyeztetnek, pl. országos érdekegyeztető tanács, kormánytisztviselők vannak jelen, és ez dönti el, pl. Magyarországon a minimál munkaidő hossza.

-Érdeklobbizás: (Lobby Angliából ered, folyosót jelent) egy arra szakosodott cég vállalja, hogy meghatározott cél érdekében felméri, hogy mekkora esélye van egy adott döntés a megbízó által kívánt irányba történő elfogadására és ezt a befolyásoló, nyilvánosan végzi.

-Az informális érdekvédelem: amikor ez döntési pozícióban lévő személyt keresnek meg nyilvánosan és kérik a támogatását, amelyhez általában pénz átadás is társul, (köznyelven ez a korrupció) szaknyelven vesztegetésnek, vagyis illegális.

-Állam érdekképviselő: parlamenti és önkormányzati, ez a demokráciák tipikus érdekérvényesítő eszköze, hiszen a nép mikor hatalmát közvetett módon gyakorolja, utasítani tudja a képviselőit a számukra megfelelő döntés kialakításban.

28 tétel Az állam fogalma és az államterület

Az állam fogalma: olyan szervezet, amely főhatalmat gyakorol egy meghatározott területen élő népesség felett, három alkotó eleme van, terület, népesség, főhatalom. Létezik olyan szervezet, amely területe és ezen, terület feletti hatalmat gyakorol, pl. maffia. Az államrendszer, a legális kényszer monopóliumával bír.

Az államterület: a föld felszínének, az államhatárokkal körül vett része, modern felfogás szerint, az államterület egy háromdimenziós tér.

-első dimenzió: föld felszíne

Második dimenzió: lefelé földfelszín alatt is kiterjed, az államelméletileg, az államhatároktól a földközéppontja felé vetített síkok között terület is az államterület részét képezi.

Harmadik dimenzió: felfelé a légtérben 82-83 km magasságig terjed az állam, ez a vonal a KÁRMÁN (Tódor) vonal, ez a magasság, a levegő felhajtó erejével működő repülőgépek maximális repülési magassága. (a világűr nem tartozik ide, mindenki által használható terület)

-Harmadik dimenzió: földfelszíne, megkülönböztetünk szárazföldi államterületet, amely lehet egybefüggő, pl. Magyarország illetve lehet tagolt, pl. Görögország, Nagy Britannia, Indonézia stb. Az állam vízi területei, amelybe beletartozik az államhatáron belüli álló és folyóvizek, pl. Duna, Tisza, amelybe beletartozik még a tenger is, ha egy állam veszi körül, pl. volt Szovjetunió – Kaszpi tenger, csak a parti tenger tartozik az államterülethez.

Az államterülethez tartozik, az úszó illetve repülő állam terület, az úszóterület az állam lobogójával ellátott hajók fedélzete, a repülőterület az adott államban lajstromozott repülőgépet jelenti, ez két fikció.

29 Tétel Az állam népessége

- 1) Jogi értelemben vett népesség: az állampolgárokat értjük, akiket sajátos jogok és kötelezettségek fűznek államukhoz, pl. honvédelmi kötelezettség, megvédik őket stb.
- 2) Tényleges értelemben vett népesség: ide nem csak az állampolgárok tartoznak, hanem az ország területén tartózkodó külföldiek, menekültek, hontalanok és kétes állampolgáruak is.

Magyar állampolgárság főbb jellemzői:

Keletkezése: fő elve a vérségi elv, vagyis magyar szülőtől származó gyermek, magyar állampolgár lesz. Kiegészítő elv, az arra vonatkozik, ha kitesznek egy babát és a szülő nem állapítható meg, és Magyarországon találták meg automatikusan magyar állampolgár lesz

Megszerzése:

- a Honosítás: 8 évig folyamatos Magyarországon való tartózkodást kell igazolni,
- igazolni kell hogy az adott személy megélhetése és lakhatása biztosított,
- a magyar jog szempontjából büntetlen előéletű,
- honosítása a Magyar Köztársaság érdekeit nem sérti,

- alkotmányos ismeretekből magyarnyelven vizsgát tett.

Visszahonosítás: akinek állampolgársága lemondás miatt megszűnt, az visszahonosítási kérelemmel újra magyar állampolgár lehet, (az előbbi 2-3-4 feltételt kell igazolni), hogy fenn áll.

A Nyilatkozattétel útján történő megszerzés: akik magyar állampolgárságától megfosztottak, az nyilatkozatával kérheti ismételten állampolgárságát, pl. 89 előtt aki disszidált, azt automatikusan megfosztották.

Állampolgárság megszűnése

-Lemondással: az a külföldön élő személy mondhat le magyar állampolgárságáról, aki igazolja, hogy már megszerezte egy másik ország állampolgárságát is, vagy annak megszerzését valószínűsíteni tudja

-Állampolgárság visszavonása: annak lehet megszüntetni, aki hamis adatok szolgáltatásával, vagy valós tények elhallgatásával jutott hozzá, ha ez kiderül, vissza lehet vonni, (10 év után nem bolygatják).

30 Tétel Az állam szuverenitása

Az állam szuverenitásának két típusát különböztetjük meg:

-Belső szuverenitás: SUMMA POTESTAS – ez azt jelenti az állam főhatalmát a belső szuverenitás, amikor nincsen az államon belül olyan más szerv, amely nagyobb hatalommal rendelkezik, mint az állam – mint szervezett. Az államot illeti meg, meghatározhatja az alkotmány rendjét, jogszabályait rendelkezhet a legális erőszak monopóliumával, katonai rendőrség

-Külső szuverenitás: - AEQUALIS POTESTAS – amely az állam nemzetközi jogképességét jelenti, azt hogy a nemzetközi kapcsolatban más államokkal egyenrangú félként léphet föl és köthet nemzetközi szerződéseket.

Nemzeti szuverenitás: sokáig ugyanazt értették, XIX századtól önálló jelentést kapott, a nemzet önrendelkezési joga, ez alapján egy nemzet dönthet arról, hogy belép egy állam alakulatába, hogy kilép egy államalakulatából, illetve önálló államot alkot –e. Pl. a Csecsenek

– kilépnének az orosz föderációból, baszkok Spanyolországból, a Palesztinok önálló államot szeretnének.

Nép szuverenitás: a legfőbb hatalom birtokosa a nép, amely hatalmát vagy közvetlenül (népszavazás), vagy közvetve (választott képviselői útján) gyakorolja. A népszavazás fogalom kidolgozója Rousseau.

31 Tétel: Az állam funkciói

Az állam funkciói: az állam társadalmi rendeltetését, feladatait értjük, két csoportja ismert, a klasszikus állami funkció, és a modern állami funkció.

Klasszikus állami funkció

-A természet és a társadalom viszonyának befolyásolása: pl. az embereket védjük az árvizektől, folyamszabályozás, gátépítés

-Gazdasági funkció: az államnak olyan gazdasági rendszert kell működtetnie, amely biztosítja, a társadalom tagjai létfenntartásához szükséges javak megtermelését

-Kulturális – ideológiai funkció: művészetek támogatása

-Politikai – igazgatási funkció: a társadalmi méretű politikai döntések kialakítása és végrehajtása államfeladat.

-Külpolitikai funkció: egyéb államokkal a kereskedelmi és politikai kapcsolatok tarása

-Nemzetközi együttműködési funkció: pl. a nemzetközi terrorizmus elleni fellépés

Modern állam funkció

- Jogbiztonság: amely a jogrend kialakítása és a társadalom tagjainak diszkrimináció mentes védelmét biztosítja
- Gazdasági és szociális rend kialakítása: olyan gazdasági rendszert kell működtetni, amelyben megtermelt javak állami egy részéről történő bizonyos elvonásával, az állam biztosítja szociális szempontok alapján a javak igazságos eloszlását.
- Kulturális fejlődés előmozdítása: az oktatás és a tudomány kiemelt állami támogatást, hiszen ezek a fejlődés mozgató rugói.
- A környezetvédelem: az államon belüli feladatok és az államon kívüli irányadó, pl. üvegháztartás, globális felmelegedés.

32. Az abszolút állam

Az abszolút állam a középkorban XIV. és XVIII.-IX század között működött az egyes országokban. Ennek az abszolút államnak az előzménye a rendi állam válságba kerülése volt. A válságból a kiutat az uralkodók oly módon találták meg, hogy abszolutisztikus eszközöket kezdtek el használni.

Főbb jellemző vonások:

1. Hatalmasra duzzasztott hivatali apparátust hoztak létre. Ekkor jött létre a modern értelemben vett bürokrácia. Bürokrácia=szakképzett hivatali apparátus.
2. Országosan egységes jogrendszer adóztatás, igazgatás és igazságszolgáltatás jött létre.
3. A rendi államra jellemző banderális hadsereget felváltotta a zsoldos hadsereg.
4. Az abszolút állam valósította meg először a történelemben a modern értelemben vett gazdasági politikát, azaz hogy a gazdasági folyamatokban állami eszközökkel be lehet avatkozni.
Merkantilizmus: Colbert dolgozta ki ezt az irányelvet: a hazai piacot védeni kell a külföldi árukkal szemben pl. védő vámokkal

33. Liberális állam

Lassú történeti eredményeként váltotta fel az abszolút államot a liberális állam. Általában a XIX. században alakult ki ez az államtípus az egyes országokban. Pl. Hollandia, USA Egy kivétel, ahol már korábban megjelent, ez Anglia. Angliában a XVII. század után már kimutatható a liberális állam bizonyos jellemzői.

Jellemzői:

1. a leg messzemenőig elismeri és védi az alapvető emberi és állampolgári jogokat. pl. szólásszabadság, vallási és lelkiismereti szabadság, egyesülési jog, gyülekezési jog, élethez való jog
2. azt vallja, hogy az államnak nem szabad beavatkoznia a gazdasági folyamatokba, mert a piacon a kereslet és a kínálat törvényszerűségei érvényesülése biztosítja a leghatékonyabb működést. A tevékenységét minimálisra kell korlátoznia a tevékenységet/funkciót, csak őrködni kell a gazdasági folyamatok felett. Engedjünk szabad folyást a dolgoknak, hagyjuk minden had menjen a maga útján. „LAISSEZ FAIRE, LAISSEZ PASSER”
3. minimál állam, éjjeli őr állam vagy bakter állam

Liberális államnak a következő tevékenységekre kell korlátoznia funkcióit:

- jogrend és jogbiztonság fenntartása
- az igazságszolgáltatás működtetése

34. Jóléti állam

A liberális állam gazdaságpolitikája egy minden korábbit felülmúló gazdasági növekedést produkál, de ez a gazdaságpolitika időnként válságokhoz vezetett. Sokszor túltermelés alakult ki, ez gazdasági válsághoz vezethet. Ezért az ilyen válságok megoldására alakult ki a XX. század elején a jóléti állam.

Jellemzői:

1. alapvető célja, hogy a piac kárvallottjairól gondoskodni kíván, mert a piaci versenyben nemcsak győztesek vannak, hanem vesztesek is. Az ilyen piaci vesztesek felkarolására azonban a jóléti állam egy szociális hálót hozott létre, azaz egy szociális ellátó rendszert, gondoskodást alakított ki a rászorulóknak. A gazdaságban megtermelt javakat az állam elvonja különböző adók és járulékok formájában, azért hogy ezt követően azokat szociális alapon igazságosan újra elossza. Ezt hívják egy szóval redisztribúciónak.
2. a jóléti állam kialakította a társadalombiztosítás ellátó rendszerét. Két fő ága, az egészségbiztosítás illetve a nyugdíjbiztosítás.
3. a jóléti állam elismeri a munkanélküli segélyhez való jogot, de a munkához való jogot már nem.
4. a jóléti állam gazdasági politikáját tekintve szembefordult a liberális állammal, mert azt az elvet vallotta, hogy a gazdasági folyamatokba az államnak be kell avatkozni.
 - állami hitel és kamatpolitika,
 - állami vállalatok működtetése,
 - állami szubvenciók/állami támogatások alkalmazása

Típusai:

1. liberális jóléti állam: USA-ban alakult ki és Ausztráliában, Kanadában, vagy Új Zélandon használják. A szociális juttatásokat a rászorultsághoz kötik.
2. korporatív jóléti állam: a német jogterületre jellemző: Németország, Ausztria, Svájc, de Magyarországon is, mert a német jogot követjük. A szociális juttatásokat státuszhoz kötik. pl. Mo-n is látható ez a GYES vagy a GYED vonatkozásában.
3. skandináv típusú jóléti állam: Skandináv országokra jellemző. Ezekben az országokban egy erős középosztályi államot kívánnak létrehozni, ahol a szociális juttatásokból lehetőleg mindenki részesedik.

35. A étel totális állam

A totális állam a XX. század első harmadában alakult ki, Európa középső és keleti régióiban. A totális állam kifejezés Benito Mussolinittól olasz államfőtől származik.

Jellemzői:

1. társadalom elleni totális terror, azaz milliós néptömegek elpusztítása, többszázezer fős lakosság áttelepítése/kitelepítése.
2. lelki, fizikai terrort alkalmazott a lakossággal szemben a totális állam

3. titkos rendőrség létre hozása és kiterjedt besúgó hálózat működtetése
4. elmosódik a határvonal az állam és a társadalom között, mivel az állam a legitimebb magánszférába is beavatkozik, családi viszonyokba is beavatkozik
5. a parlament súlya minimálisra csökkent, mert a tényleges döntéseket nem itt, hanem a pártvezetők testületében hozták meg
6. egypártrendszer a jellemző, egyetlen működő/hatalmon lévő párton kívül legálisan más nem jöhetett létre. Mindig egy karizmatikus vezető köré pl. Hitler, Sztálin épült ki a totális állam
7. mindegyik totális államnak volt egy ellenség képe. Ezt az ellenséget tekintették a legfőbb baj forrásának, ennek az ellenségnek a felszámolására törekedett a totális állam.

Típusai:

1. jobboldali állam: ellenségképe, faji, etnikai ellenségkép volt. Ide sorolható a fasizmus vagy a nemzeti szocializmus
2. baloldali totális állam: ellenségképe az osztályellenség volt. A burzsuázia, bolsevizmus formájában jelentkezett pl. Sztálin idején

36. tétel Jogállam

A XX. század II. harmadától/közepétől alakult ki az egyes országokban. Alapvető jellemzője, hogy ebben az államtípusban a jog uralma érvényesül. Az angolok úgy mondják Rule of law = a jog uralma

Típusai: két csoportosítás említhető

1. formális értelemben vett jogállam: a német jogterületre jellemző, itt azt tartják, hogy jog az amit a törvény tartalmaz
2. tartalmi értelemben vett jogállam: az angolszász jogterületre jellemző, itt azt tartják, hogy a jog nemcsak az amit a törvény tartalmaz, hanem az évszázadok/évezredek során kialakult alapelvek/alapintézmények is bele tartoznak

Második csoportosítás a jogrend időrendisége

1. liberális jogállam, melynek jellemzője az alapvető szabadságjogok biztosításán túl az, hogy a közigazgatás törvényhez kötötten működik.
2. szociális jogállam, jellemzője a szociális hálót a társadalom minden szférájára kiterjesztette
3. alkotmányos jogállam, jellemzői
 - a. a hatalom megosztás elve érvényesül – törvényhozás, végrehajtás, igazságszolgáltatásnak egymástól elválasztva kell működni
 - b. a hatalom erőszakos megszerzésének és kizárólagos gyakorlásának tilalma érvényesül.
 - c. többpártrendszerű, szabad választásokon alapuló népképviselőlet. Azt jelenti, hogy egy alkotmányos jogállamban több párt működhet, szabad választások vannak – 4 évente
 - d. közvetlen néprészvételi formák erősítése. Népszavazások, népi kezdeményezések támogatása
 - e. független bírászkodás. A bíró a rá bízott ügyben senki által nem utasítható.
 - f. alkotmánybíróság működés. feladata az, hogy az alkotmánnyal ellentétes jogszabályokat megsemmisítse.

- g. közigazgatási bíróság. Azért szükséges, hogy az állampolgároknak, jogalanyoknak lehetősége legyen a közigazgatási határozatokkal szemben bírósági felülvizsgálatot kérni.
- h. önkormányzatiság. a helyi érdekű közügyekben a helyi lakosság dönthessen.
- i. a nemzetközi szerződésekben deklarált alapvető állampolgári jogokat garantálja.

37. Az államforma fogalma és felosztása

Államforma az államhatalom gyakorlásának a formája, amelynek tartalmát a hatalom gyakorlás módja adja.

Államforma felosztása: több elmélet ismert erre vonatkozóan. 3 legfontosabb felosztása

1. 1950-60-as évek elmélete: az államforma 3 elemből áll.
 1. Kormányforma,
 2. államszerkezet,
 3. politikai rendszer – ez a neuralgius pontja ennek a rendszernek
2. 1970-es évek elmélete: két összetevő:
 1. kormányforma
 2. államszerkezetből tevődik össze a társadalom a 70-es években
3. napjaink uralkodó elmélete. 3 részre osztható fel:
 1. világnézeti- politikai arculat szerint
 2. kormányforma szerint
 3. államszerkezet szerint

Világnézeti arculat szerinti felosztás az államforma demokratizmusát mutatja meg. Ez alapján megkülönböztetünk:

1. demokratikus és
2. antidemokratikus államformákat

1. Demokratikus államforma jellemzője: a népszuverenitás biztosított, azaz a népnek széleskörű jogosítványai vannak az állami ügyek vitelében

2. Antidemokratikus államforma: a népszuverenitás nem biztosított, korlátozzák a lakosságot az állami ügyekbe való beleszólásukról pl. oly módon, hogy cenzushoz kötik a választójogot, ez azt jelenti, hogy bizonyos adó összeg megkötéséhez kötik a választhatóságot.

Kormányforma: a legfelsőbb állami szervek rendszere, ezen szervek egymáshoz és a lakossághoz való konkrét viszony.

a magyar köztársaság legfelsőbb állami szervei:

1. Országgyűlés
2. köztársasági elnök
3. Kormány
4. Alkotmánybíróság
5. Állami Számvevőszék
6. Legfelsőbb Bíróság
7. Legfőbb ügyészség

6-7. kormányforma szempontjából figyelmen kívül hagyandók, mert ezek nem kormányzati, hanem igazságszolgáltatási funkciót látnak el.

Államszerkezet: az állam mint egész és részei valamint a részek egymás közötti viszonya

38. A kormányforma (fogalma és típusai)

Kormányforma: a legfelsőbb állami szervek rendszere, ezen szervek egymáshoz és a lakossághoz való konkrét viszony.

Kormányforma típusai: több mint 3000 éves az a felosztása hogy a kormányformának 2 fő típusa van

1. Monarchia
2. Köztársaság

1. Monarchia

Az államfői tisztséget egy személy, öröklés vagy választással kombinált öröklés útján élethosszig tölti be.

típusai:

- a. abszolút monarchia: minden és mindenki az uralkodónak van alárendelve pl. Katar (mini állam a perzsa öböl közepén) Brunei szultánság (indonéz szigetvilág) 1990-ig Nepál is abszolút monarchia volt.
- b. alkotmányos monarchia: egyrészt az uralkodói hatáskörök, másrészt az alapvető emberi és állampolgári jogok az alkotmányban rögzítésre kerültek. Két dolog van rögzítve: uralkodói hatáskörök, alapvető emberi jog pl. Jordánia, Marokkó, 1990- óta Nepál
- c. parlamentáris monarchia: az uralkodó a parlamentnek alárendelt pl. Nagy-Britannia, Belgium, Hollandia, Svédország

2. Köztársaság

Az államfői tisztséget határozott időre szóló választás útján töltik be. Általában 5 év. USA-ban 4 év. Franciáknál korábban 7 év volt, most már ott is 4. (örökös köztársaság: Titó, Jugoszláviában, burkolt diktatúra)

típusai:

1. prezidenciális (elnöki köztársaság) jellemzője: az államfő nincs alárendelve a parlamentnek. Az elnöknek széleskörű jogosítványai vannak pl. egy személyben megilleti a háború indítás és békekötés joga. Abszolút vétó joga van a parlament döntéseivel szemben. pl. USA
2. parlamentáris köztársaság jellemzője: az államfő a parlamentnek alárendelt, csak szűk körű ún. protokolláris funkciókat tölt be. pl. képviseli az államot a különböző ünnepségeken, kitüntetések adományoz pl. aug.20, fogadja a nagyköveteket pl. Mo.

39. Az államszerkezet (fogalma és típusai)

Államforma az államhatalom gyakorlásának a formája, amelynek tartalmát a hatalom gyakorlás módja adja.

Az államszerkezet típusai:

1. unitárius (egyszerű) állam: az ország területén belül nincsenek olyan elkülönült részek, melyek az önálló államiság jegyeivel rendelkeznének.
 - a. terület,
 - b. népesség
 - c. főhatalom
2. föderáció (szövetségi állam): több tagállam egyesüléséből létrejövő olyan új állam, amely a szuverenitásból eredő legfontosabb jogosítványokat szövetségi szinten gyakorolja, e mellett bizonyos jogosítványok azonban megmaradnak tagállami szinten is. pl. USA tagállami szinten: minden tagállamnak önálló gazdasági jogi rendszere van, önálló büntető jogi rendszere van. Két módon szerveződhet:
 - a. területi alapú föderáció: amikor nincs szerepe a lakosság nemzetiség szerinti megoszlásának pl. USA, Ausztrália, Brazília
 - b. nemzeti- etnikai alapú föderáció: a tagállami határok egyben nemzeti etnikai határok is, igen komoly konfliktust rejt magában ez a föderáció, mert különböző etnikumú embereket zárnak össze egy országban. Ez sokszor háborúhoz vezet. pl. Jugoszlávia, szovjetunió, balti államok, Belgium (flamand- vallon)
3. konföderáció (államszövetség): az ebben részes tagállamok megőrzik szuverenitásukat, csak bizonyos közös ügyekre hoznak létre közös szervet. pl. gazdasági, brit nemzetközösség, ilyen volt a Benelux államok közössége. Az EU konföderációnak indult, de ma már inkább föderáció átmenet a kettő között. Katonai védelmi ügyekre is szoktak létrehozni konföderációt: Észak- Atlanti Szövetség (NATO) Mo. 1990-ben csatlakozott.

Államszerkezetnek két történelmi típusa van.

1. personal unio: az ebben részes tagállamokat az uralkodó személyének azonossága tartotta össze (Mo. esetében több ilyen van: 1340-82. között Nagy Lajos idején, Lengyelország, II. Lajos, ill. II. U László idején Mo. és Csehország)
2. real unio: az ebben részes tagállamokat az uralkodó személyének azonosságán túl az tartotta össze, hogy a közös ügyekre közös szerveket hoztak létre. pl. Osztrák-Magyar Monarchia nemcsak az uralkodó, de a közös ügyeinket közös minisztériumokat (külügy, hadügy és az ezekre vonatkozó pénzügy)